

Nowe wyzwania społeczno-edukacyjne cyfrowej szkoły

Najnowsze przemiany informacyjno-komunikacyjne są – i w jeszcze większym stopniu muszą być – przedmiotem badań, kształcenia i doskonalenia kompetencji nauczycieli oraz poszukiwania innowacyjnych rozwiązań związanych z funkcjonowaniem społeczeństwa wiedzy, zwłaszcza przygotowaniem nauczycieli do kształcenia najmłodszego pokolenia cyfrowej szkoły.

Potrzeba szkoły cyfrowej wynika z konieczności minimalizowania luki, jaka pojawiła się pomiędzy tradycyjną i konwencjonalną edukacją a wprost wykładniczo rozwijającymi się najnowszymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi i mediami cyfrowymi oraz nowymi szansami ich wdrażania i zastosowania w kształceniu. Nie bez powodu już w 2008 r. w *Strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego* podkreślono, że do 2013 r. spełni się wizja społeczeństwa informacyjnego w Polsce jako „aktywnego społeczeństwa osiągającego wysoką jakość życia w perspektywie osobistej i społecznej.

Jej urzeczywistnienia upatruje się w realizacji trzech następujących kierunków strategicznych w obszarach: człowiek, gospodarka i państwo.

- Człowiek: Przyspieszenie rozwoju kapitału intelektualnego i społecznego Polaków

dzięki wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

- Gospodarka: Wzrost efektywności, innowacyjności i konkurencyjności firm, a tym samym polskiej gospodarki na globalnym rynku oraz ułatwienie komunikacji i współpracy między firmami dzięki wykorzystaniu najnowszych ww. technologii.
- Państwo: Wzrost dostępności i efektywności usług administracji publicznej przez wykorzystanie technologii do przebudowy procesów wewnętrznych administracji i sposobu świadczenia usług (MAiC 2013, s. 7).

Główna teza podejmowanych rozważań została sformułowana w postaci stwierdzenia: szkoła cyfrowa jest, i musi być, nowym przedmiotem wielu badań i kształcenia prowadzonych w naukach ścisłych, zwłaszcza informatyce, technologiach informacyjnych,

ale także naukach społecznych, zwłaszcza pedagogicznych, w których akcentuje się szanse i zagrożenia cyberprzestrzeni.

Przesłanki wprowadzania szkoły cyfrowej

Do zasadniczych przesłanek wskazujących na potrzebę wprowadzenia szkoły cyfrowej należy zaliczyć czynniki:

- naukowe – wzbogacenie teorii i praktyki edukacyjnej, zwłaszcza kształcenia na wszystkich jego poziomach oraz modyfikacja dotychczasowych, tradycyjnych rozwiązań oświatowych i w badaniach na temat cyfrowej szkoły, w których w coraz większym stopniu stosuje się powszechnie wdrażane technologie informacyjne¹;
- cywilizacyjne – związane z przemianami i istotnym wzrostem znaczenia wiedzy (informacji) w procesie globalizacji oraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej. ▶

¹ Badania społeczne nt. komponentu badawczego rządowego programu „Cyfrowa Szkoła” zostały przeprowadzone na zlecenie MAiC wśród uczniów klas IV w roku szkolnym 2012/2013.

- ▶ Media będące podstawą funkcjonowania społeczeństwa wiedzy są dziś wszechobecne;
- informacyjne – ich istota wiąże się z potrzebą natychmiastowej dostępności za pośrednictwem mediów cyfrowych do wiedzy (informacji) ogólnej i specjalistycznej stającej się coraz silniejszym wyznacznikiem postępu, rozwoju społeczno-ekonomicznego i statusu każdego człowieka;
- komunikacyjne – piąty (największy i najważniejszy) przełom edukacyjny łączy się z mediami interaktywnymi, internetem, telewizją cyfrową i telefonią komórkową;
- informatyczne – wyrażają się w dynamicznym rozwoju mediów interaktywnych i coraz doskonalszych technologii, które stają się powszechnymi narzędziami współczesnej edukacji, zwłaszcza doskonalenia ogólnego i zawodowego oraz zdobywania nowych kompetencji;
- społeczne – zmienia się tradycyjna struktura społeczna, nakładają się na siebie kultury słowa mówionego oraz drukowanego, audiowizji i multimedialności oraz interaktywności, cyberprzestrzeni i świata wirtualnego, a także systemów automatyki i robotyki, a dostęp do technologii informatycznych pozwala na doskonalenie kwalifikacji osób dorosłych poprzez innowacyjne rozwiązania;

- ekonomiczne – coraz więcej osób zajmuje się wiedzą i informacją, dotyczy to również różnorodnych usług informacyjno-komunikacyjnych, telepracy, gospodarki cyfrowej, e-administracji, e-usług, niestandardowych form zatrudnienia, które zmieniają filozofię i wyzwania dotychczasowego kształcenia studentów i doskonalenia zawodowego. Powstają nowe specjalności i specjalizacje związane z mediami cyfrowymi i technologiami informatycznymi, a także działalnością różnorodnych instytucji o takim charakterze;
- pedagogiczne – każdy nauczyciel, pedagog, wykładowca, kierownik (dyrektor) czy jakkolwiek przełożony ma większe możliwości kształtowania postaw, doskonalenia umiejętności i przekazywania wiedzy. Także uczeń coraz częściej korzysta z dostępu do nowych źródeł wiedzy;
- dydaktyczne – następuje zmiana roli nauczyciela (nauczyciela akademickiego) we współczesnej szkole (uczelni), której charakter także się zmienia: z klasycznego na cyfrowy.

Poza wymienionymi czynnikami można jeszcze wskazać wiele innych, chociażby historyczne, antropologiczne, kulturowe, ideologiczne, polityczne, kulturalne, etyczne, prawne, zdrowotne, profilaktyczne czy

resocjalizacyjne. Wszystkie one też determinują nie tylko kolejne przemiany, lecz także konieczność różnorodnych działań związanych z potrzebą wprowadzania szkoły cyfrowej, w tym również działań związanych z ww. obszarami.

Powyższe przesłanki wskazują na wyjątkowo wielkie i dynamicznie przemiany, mające określone implikacje społeczno-edukacyjne, w których wykładniczo istotne jest znaczenie informacji i wiedzy oraz najnowszych technologii tworzących podstawę cyfrowej szkoły. One też, przedstawione bardzo ogólnie, mają swoje podstawy teoretyczne związane z wieloma obszarami wiedzy społecznej, humanistycznej, pedagogicznej, psychologicznej, socjologicznej, etycznej oraz informatycznej i medialnej, jak również z innymi dyscyplinami.

Szanse przygotowania dzieci i młodzieży w cyfrowej szkole do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy

Problematyka szans mieści się w obszarze zainteresowań wielu dyscyplin naukowych, a wśród nich pedagogiki, edukacji medialnej, e-edukacji, technologii informacyjno-komunikacyjnych, informatyki, kreatywności, a także aktywności w cyberprzestrzeni i świecie wirtualnym oraz ▶

Konferencja KRRiI i MAiC Skuteczna ochrona dzieci i młodzieży w internecie. Kto za to odpowiada?

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji oraz Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji organizuje seminarium poświęcone bezpieczeństwu dzieci i młodzieży w Internecie, które odbędzie się 16 grudnia 2013 r. w Warszawie. Honorowym patronem konferencji jest Małżonka Prezydenta RP Pani Anna Komorowska.

W trakcie seminarium zaprezentowane zostaną m.in. wyniki przeprowadzonego przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji monitoringu usług medialnych na żądanie (VOD), efekty pracy grupy roboczej prowadzonej przy Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji dotyczące ochrony dzieci przed pornografią i nadmierną przemocą w internecie. Poruszane także będą aspekty prawne oraz społeczne i ekonomiczne skutków wprowadzenia różnych systemów kontroli rodzicielskiej. Ważną częścią konferencji będzie poświęcona edukacji oraz prezentacji technicznych zabezpieczeń przed treściami szkodliwymi dla małoletnich.

Seminarium adresowane jest do nauczycieli i rodziców oraz wszystkich osób i organizacji odpowiedzialnych za ochronę osób małoletnich.

[Więcej informacji](#)

[Materiały pokonferencyjne](#)

▶ profilaktyki. Wielkim wyzwaniem jest zmiana modelu nauki i szkolnictwa wyższego, w którym media cyfrowe i technologie interaktywne wypełnią niekwestionowane funkcje. Nie bez powodu wyznacznikiem XXI w. staje się nowy model nauki odpowiadający na konkretne potrzeby społeczne, rynku i gospodarki – model nauki sprzyjający innowacyjności i będący rolą przyszłej uczelni. Do tych nowych wyzwań szkoła tradycyjna, i w jeszcze większym stopniu cyfrowa, musi przygotować dzieci i młodzież.

Szanse podkreślone są w licznych dokumentach, w których uwypuklono rolę i miejsce najnowszych mediów cyfrowych, technologii interaktywnych w badaniach oraz kształcenia w zakresie edukacji cyfrowej w życiu społecznym, gospodarce, sztuce i kulturze, czasie wolnym, a także znaczenie nowych kompetencji społeczno-komunikacyjnych, medialnych i informacyjno-komunikacyjnych we współczesnym świecie. Do tych publikacji należy m.in. *Strategia „Europa 2020”* zmierzająca do wyjścia z kryzysu i mająca przygotować unijną gospodarkę na wyzwania następnego dziesięciolecia. Nkreślono w niej wizję wysokiego poziomu zatrudnienia, gospodarki niskoemisyjnej, wydajności i spójności społecznej, która ma być zrealizowana na szczeblu unijnym i krajowym.

W 2009 r. UE znowelizowała ramy regulacyjne łączności elektronicznej, a w 2010 r. powołała Europejską Agencję Cyfrową, będącą jedną z siedmiu inicjatyw flagowych „Europy 2020” – dziesięcioletniej unijnej strategii na rzecz wzrostu. Zwrócono w niej uwagę na rozwój w UE, który ma być nie tylko zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, lecz także – może nawet przede wszystkim – rozwój ten może też być inteligentny (Barroso 2010). Eksponuje się zatem badania naukowe i innowacje technologiczne oraz inne działania przygotowujące grunt pod przekształcanie gospodarki przemysłowej w gospodarkę opartą na wiedzy, a więc taką, w której wiedza jest wartością jako środek produkcji i źródło dobrobytu.

W dokumencie tym Komisja Europejska wskazuje siedem najważniejszych obszarów problemowych, w których podkreśla się szanse przygotowania dla potrzeb cyfrowej przyszłości. Są nimi:

1. Dynamiczny, jednolity rynek cyfrowy.
2. Interoperacyjność i normy w zakresie zapewnienia interoperacyjności urządzeń, usług, aplikacji i baz danych.
3. Zaufanie i bezpieczeństwo elektroniczne w UE jako fundament Europejskiej Agendy.
4. Szybki i bardzo szybki dostęp do internetu w przystępnej cenie.

5. Badania i innowacje mające na celu minimalizowanie zbyt dużego dysonansu między UE a USA (cyfrowa alfabetyzacja).
6. Zwiększenie umiejętności wykorzystania technologii cyfrowych włączenia społecznego.
7. Korzyści z TIK dla społeczeństwa UE (tamże, s. 8–39).

Działania w tych obszarach, w tym także badawcze i kształceniowe w zakresie edukacji cyfrowej, mają być ważnym krokiem na drodze do utworzenia rynku komunikacji elektronicznych. Umożliwiają one stworzenie pakietu reform regulacyjnych, niezbędnych w dążeniu do budowy społeczeństwa cyfrowego oraz eliminowania osób starszych i niepełnosprawnych – wykluczonych cyfrowo.

Nie bez powodu obecnie tak istotne jest znaczenie najnowszych mediów i technologii pozwalających na tworzenie wiedzy, jej przekazywanie i zastosowanie oraz legislacja najnowszych dokumentów w Polsce. Najnowszy raport Michała Boniego *Polska 2030*, w wyzwaniu szóstym „Gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego”, podkreśla nie tylko potrzebę uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*), lecz także potrzebę uczenia się we wszystkich rolach życiowych (ang. *life-wide learning*) oraz to, że o innowacyjności polskiej gospodarki ▶

Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013

Polecamy najnowszą publikację Głównego Urzędu Statystycznego, która zawiera szeroki zestaw danych i analiz opisujący stan i dynamikę polskiego systemu oświaty.

Publikacja dostępna na stronie [GUS](http://gus.gov.pl)

▶ w 2030 r. zadecyduje obecna efektywność systemu edukacyjnego.

„Zaskakujące, że premia za edukację w Polsce wciąż wyraźnie rośnie. Wynika to przede wszystkim z rosnącego wskutek przemian technologicznych zapotrzebowania na osoby wykwalifikowane na rynku pracy” (Boni 2009, s. 221). Akcentuje się również, że „Każdy uczeń powinien mieć własny projekt doskonalenia osobistego, który planując cele edukacyjne zarówno w sferze kompetencji poznawczych, jak i kluczowych postaw, szanuje osobisty rytm uczenia się” (tamże, s. 223). Nowym dokumentem jest strategia długookresowa *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności* (MAiC 2012). Najnowsze analizy badań młodzieży zawarto w kolejnym raporcie, w którym podjęto kwestie dotyczące nowych mediów i zachowań ryzykownych młodzieży.

Cele szczegółowe najnowszego *Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni RP na lata 2011–2016* są realizowane m.in. poprzez powszechną edukację społeczną oraz specjalistyczną w zakresie bezpieczeństwa w świecie realnym i cyberprzestrzeni oraz w świecie wirtualnym. Programy w zakresie działań obejmują: szkolenia pełnomocników ds. ochrony cyberprzestrzeni, racjonalizację programów kształcenia studentów i dosko-

nalenia kwalifikacji specjalistycznych, kształcenie kadry urzędniczej oraz ustanowienie dodatkowych kryteriów obsady stanowisk administracji publicznej.

W dokumentach tych Komisja Europejska wyraża zaniepokojenie, że zarówno młodzi, jak i starsi Europejczycy mogą być pozbawieni korzyści oferowanych przez społeczeństwo informacyjne o niezmiernie wysokim poziomie technologicznym, jeśli nie zostaną zwiększone wysiłki na rzecz udostępnienia im narzędzi do korzystania z obrazów, dokumentów dźwiękowych i tekstów oraz ich analizy i oceny, a także służących wyrobieniu umiejętności wykorzystania nowych i tradycyjnych mediów. Stwierdza również, że kraje UE i sektor mediów muszą podjąć działania dotyczące komunikatów medialnych, na które napotykają (reklamy, filmy, treści internetowe).

Zagrożenia uczniów w cyfrowej szkole

Szeroki jest kontekst przedmiotu i celu badań edukacji cyfrowej, a w jej ramach szkoły cyfrowej, której wprowadzenie powodować będzie różnorodne zagrożenia uczniów. Geneza i rozwój cyberprzestrzeni i świata wirtualnego wymuszają konieczność badań w zakresie edukacji cyfrowej. W ostatnich latach cyberprzestrzeń nabiera coraz

to większego wymiaru i znaczenia nie tylko w badaniach, lecz także w działaniu. Powinna ona być przedmiotem zainteresowania i refleksji nauczycieli, pedagogów, psychologów i przedstawicieli innych dyscyplin zajmujących się wychowaniem, a nawet przedstawicieli innych nauk humanistycznych, społecznych, informatycznych, cybernetycznych itp.

Nowe możliwości i uzależnienia od przebywania w cyberprzestrzeni są związane z interaktywnością, symulacją, modelowaniem świata rzeczywistego w świecie wirtualnym, tworzeniem własnego przekazu i korzystaniem z propozycji przedstawianych w sieci przez innych użytkowników.

Konsekwencje te obejmują także osoby dorosłe (rodzice, nauczyciele, pedagodzy oraz specjaliści), a więc mają wymiar zarówno społeczny, jak i jednostkowy. Nowe obszary badań naukowych związanych z niebezpieczeństwami dotyczącymi komputera, internetu i telefonii komórkowej obejmują konkretne zagrożenia. Są nimi m.in.:

- zagrożenia zdrowia psychicznego i fizycznego: dolegliwości wzroku, wady słuchu, dolegliwości układu kostno-mięśniowego, cieśni nadgarstków, kciuka, schorzenia innych narządów, autodestrukcja, samookaleczenie, samobójstwa w cyberprzestrzeni; ▶

- zagrożenia moralne: cyberpornografia, prostytutka w sieci, cyberpedofilia, cyberseks, seksting;
- zagrożenia społeczno-wychowawcze: *cyberbullying*, przemoc i agresja w sieci, hazard w sieci, Second Life, sekty w świecie wirtualnym, handel żywym towarem i organami, zaburzenie kontaktów interpersonalnych, funkcjonowanie człowieka w świecie robotów humanoidalnych;
- zagrożenia substancjami chemicznymi: możliwość kupienia w internecie wybranych leków, anabolików, sterydów, narkotyków, napojów energetyzujących, tzw. dopalaczy i in.;
- infoholizm i zagrożenia dotyczące gier komputerowych.

Ponadto istnieje cały blok przestępczości teleinformatycznej i ryzykownych zachowań, a w ich ramach:

- przestępczość teleinformatyczna w UE;
- polityka bezpieczeństwa teleinformatycznego;
- przestępstwa teleinformatyczne: przestępstwa przeciwko ochronie informacji, *hacking* komputerowy, podsłuch komputerowy, bezprawne niszczenie informacji, sabotaż komputerowy, łamanie praw autorskich, przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów, charakterystyka *crackingu*, istota wirusów

komputerowych, przechowywanie i zajęcie przechowywanych danych komputerowych;

- wirtualne przestępstwa finansowe.

W kontekście powyższych analiz istotne jest znaczenie profilaktyka (prewencja), diagnozy i terapii ww. zagrożeń i patologii społecznych.

Nowe kompetencje społeczno-wychowawcze nauczycieli cyfrowej szkoły

Unia Europejska, w pełni doceniając znaczenie mediów i ich nową rolę oraz rosnące miejsce w kształtowaniu umiejętności korzystania z nich, podejmowała w ostatnich latach wiele inicjatyw i działań w tym zakresie.

Umiejętność korzystania z mediów jest definiowana jako zdolność do rozumienia i krytycznej oceny różnych aspektów mediów i ich treści oraz porozumiewania się w różnych kontekstach. Ta definicja została zatwierdzona przez większość respondentów biorących udział w konsultacji publicznej oraz członków grupy ekspertów ds. umiejętności korzystania z mediów. Środki masowego przekazu są mediami skierowanymi do szerokiego kręgu odbiorców za pośrednictwem różnych kanałów dystrybucji. Wiadomości medialne obejmują kreatyw-

ne i informacyjne treści zawarte w tekście, dźwięku i obrazach, przekazywane z wykorzystaniem różnych form komunikacji, w tym telewizji, kina, wideo, stron internetowych, radia, gier wideo i wirtualnych społeczności.

Umiejętność korzystania z mediów staje się ważnym elementem agendy europejskiego i krajowego sektora mediów i komunikacji. Nowa dyrektywa w sprawie audiowizualnych usług medialnych (AVMS) ustanawia np. obowiązek sprawozdawczości dla Komisji w odniesieniu do badania poziomu umiejętności korzystania z mediów we wszystkich państwach członkowskich. W priorytetach skupiono się na trzech dziedzinach: umiejętności korzystania z mediów w zakresie informacji handlowych, umiejętności korzystania w mediach z dzieł audiowizualnych oraz umiejętności korzystania z mediów online.

Najnowsze technologie mają wpływ na szybkie zmiany rynku pracy. Nowe funkcje i zadania komputerów i innych technologii telekomunikacyjnych już obecnie rzutują na zmiany struktury rynku i relacje społeczne. Typowa praca fizyczna zostaje zastąpiona przez technologie informacyjno-komunikacyjne i roboty, w tym także roboty humanoidalne, a praca fizyczna przyjmuje charakter intelektualny. ▶

Bezpieczeństwo online wymaga twojego zaangażowania!

Październik 2013 Europejskim Miesiącem Cyberbezpieczeństwa (European Cybersecurity Month – ECSM 2013)

W październiku już po raz drugi została zorganizowana w Europie kampania mająca na celu podniesienie poziomu świadomości dotyczącej zagrożeń cyberprzestrzeni. Celem Europejskiego Miesiąca Cyberbezpieczeństwa jest zarówno popularyzacja wiedzy o zagrożeniach w cyberprzestrzeni, jak i promocja bezpiecznego korzystania z internetu i nowoczesnych technologii IT wśród szerokiej grupy użytkowników: w domu, w pracy, w szkole, na uczelni – co jest jednym z priorytetów Europejskiej Strategii Cyberbezpieczeństwa.

Kampania realizowana jest z inicjatywy Komisji Europejskiej przy współpracy z Europejską Agencją Bezpieczeństwa Sieci i Informacji (ENISA) w krajach Unii Europejskiej. W Polsce partnerem kampanii jest [NASK](#).

▶ Analizując nowe potrzeby rynku pracy i kompetencje społeczno-medialne nauczycieli w kontekście wyzwań cyfrowej szkoły, należy uwzględnić m.in. potrzebę konstruktywnego wykorzystania TIK w edukacji:

- charakterystykę i tendencje rozwojowe nowych zawodów związanych z rozwojem nowych technologii i zagrożeniami świata wirtualnego;
- nowe możliwości i zagrożenia technologii interaktywnych;
- bezpieczne działania w ramach e-handlu, e-zakupów, e-transakcji, e-administracji, e-podpisu, wirtualnego stanowiska pracy itp. i innych aktywności społeczno-zawodowych w sieci mogących wywoływać niebezpieczeństwa;
- szanse i niebezpieczeństwa cyfryzacji, telepracy i e-usług, w tym także pracy niestandardowej i tymczasowej;
- digitalizację tradycyjnej wiedzy i informacji, przestrzeni internetowej, aplikacji

multimedialnych przydatnych w doskonaleniu kompetencji społeczno-wychowawczych, komunikacyjno-medialnych i informacyjno-informatycznych.

W zakresie kształcenia i doskonalenia kompetencji dla potrzeb cyfrowej szkoły nie można pominąć:

- obszaru edukacyjnego, który pozwala na kształtowanie i doskonalenie kompetencji w uczelniach o charakterze humanistycznym, społecznym, ekonomicznym, medycznym, technicznym, przyrodniczym, związanym z zarządzaniem i organizacją oraz wielu innych specjalistycznych;
- technologicznych kompetencji specjalistycznych personelu szkół i uczelni;
- nowych umiejętności informatyczno-medialnych uczniów;
- kształtowania świadomości społecznej nowych szans i zagrożeń mediów oraz technologii;

- pełnego wykorzystania pracowni informatycznych i innych oraz aplikacji multimedialnych;
- organizacji multimedialnych i ergonomicznych stanowisk pracy;
- zdrowotnych aspektów bezpiecznego korzystania z wirtualnej rzeczywistości;
- przedsiębiorczych kompetencji nauczycieli przedmiotów humanistycznych w kontekście nowych możliwości technologii;
- przydatności technologii i aplikacji w pracy zawodowej związanej z: zarządzaniem (także wirtualnym), biznesem, administracją centralną i samorządową, służbą zdrowia i opieką społeczną, kulturą i sztuką, wolnymi zawodami, niestandardowymi formami zatrudnienia.

Józef Bednarek

Bibliografia

- Andrzejewska A., (2008), *(Nie)Bezpieczny komputer – od euforii do uzależnień*, Warszawa: Wyd. APS. | Andrzejewska A., (2009a), *Gry komputerowe i sieciowe. Nasze dziecko w wielkiej sieci*, Warszawa: ASPRA-JR. | Andrzejewska A., (2009b), *Patologie moralne w sieci*, Warszawa: ASPRA- JR. | Andrzejewska A., Bednarek J. (red.), (1999), *Możliwości i zagrożenia świata wirtualnego*, Warszawa: Wyd. Akademickie ŻAK. | Baranowski M., Mika B. (red.), (2012), *Spółczesność sieciowa – między wolnością a zniewoleniem*, Poznań: Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa. | Barroso J.M.D., (2010), *Słowo wstępne*, [w:] *Komunikat Komisji „Europa 2020”. Strategie na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela: Komisja Europejska. | Bednarek J., (2005), *Spółczesność informacyjne i media w opinii osób niepełnosprawnych*, Warszawa: Wyd. APS. | Bendyk E., (2004), *Antymatrix, Człowiek w labiryncie sieci*, Warszawa: WAB. | Boni M., (2009), *Diagnoza Polska 2030*, Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (dostęp dn. 8.11.2013). | Borkowski R., (2001), *Cywilizacja – technika – ekologia. Wybrane problemy rozwoju cywilizacyjnego u progu XXI wieku*, Kraków: AGH. | Goban-Klas T., ▶

Józef Bednarek

Profesor doktor habilitowany, pedagog, dydaktyk, medioznawca. Pracownik naukowo-dydaktyczny uczelni humanistycznych i pedagogicznych. Wiceprzewodniczący Zespołu ds. Bezpieczeństwa Dzieci w Cyberprzestrzeni przy Rzeczniku Praw Dziecka RP.

Autor kilkunastu książek i kilkudziesięciu publikacji, m.in. *Multimedialne kształcenie ustawiczne nauczycieli. Teoria. Badania. Praktyka* (2010), *Przemoc i agresja w sieci – cyberbullying* (2009), *Cyberświat – możliwości i ograniczenia* (2009), *Multimedia w kształceniu* (2006), *Spółczesność informacyjne i media w opinii osób niepełnosprawnych* (2005), *Media w nauczaniu* (2002).

Organizator i współorganizator wielu konferencji i seminariów naukowych, na których przedstawiał referaty i komunikaty z badań. Kierownik projektów badawczych. Promotor prac magisterskich i doktorskich. Twórca licznych innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych. Wykładowca wielu szkoleń i warsztatów.

Interesuje się światem wirtualnym – jego możliwościami i zagrożeniami.

► Sienkiewicz P., (1999), *Społeczeństwo informacyjne. Szanse, zagrożenia, wyzwania*, Kraków: Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji. | Goban-Klas T., (2001a), *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia telewizji i Internetu*, Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN. | Goban-Klas T., (2001b), *Powstanie i rozwój mediów. Od malowideł naskalnych do multimediów*, Kraków: Akademia Pedagogiczna. | Goban-Klas T., (1992), *Telekomunikacja a nowe media*, [w:] *Społeczeństwo informacyjne*, Warszawa: Polskie Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim. | Goliński M., (2011), *Społeczeństwo informacyjne – geneza koncepcji i problematyka pomiaru*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH. | Hankała A., (2004), *Psychologiczne i społeczne zagrożenia związane z zastosowaniem mediów i technologii informacyjnej w edukacji*, [w:] Tanaś M. (red.), *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, Warszawa: WSP ZNP. | Hopfinger M. (red.), (2005), *Nowe media w komunikacji społecznej w XX wieku*, Warszawa: Oficyna Naukowa. | Jaski E. (red.), (2011), *Media w społeczeństwie informacyjnym*, Warszawa: Wyd. SGGW. | *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów*, Europejska Agenda Cyfrowa, 19.05.2010, Bruksela: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, czerwiec 2010. | Lewowicki T., Siemieniecki B. (red.), (2011), *Technologie edukacyjne – tradycja, współczesność, przewidywana przyszłość*, Toruń: Wyd. Adam Marszałek. | Lewowicki T., Siemieniecki B. (red.), (2012a), *Cyberprzestrzeń i edukacja*, Toruń: Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna. | Lewowicki T., Siemieniecki B. (red.), (2012b), *Nowe media w edukacji*, Toruń: Wyd. Adam Marszałek. | Lubacz J. (red.), (1999), *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji. | Łaszczuk J. (red.), (1998), *Komputer w kształceniu specjalnym: wybrane zagadnienia*, Warszawa: WSiP. | Łaszczuk J., Jabłonowska M. (red.), (2008), *Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji*, Warszawa: Wyd. APS. | Ławniczak K., (2012), *Jednolity rynek łączności elektronicznej UE, jako fundament EAC. Reforma regulacji z 2009*, „Przegląd Europejski”, nr 2 (25). | MAiC, (2012), [Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności](#), Warszawa: Wyd. Departament Społeczeństwa Informacyjnego Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (dostęp dn. 8.11.2013). | MAiC, (2013), [Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013](#), Warszawa: Wyd. Departament Społeczeństwa Informacyjnego Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (dostęp dn. 8.11.2013). | Morbizer J., (2007), *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków: Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej. | Morbitzer J., (2012), *Przedmowa*, [w:] Morbitzer J., Musiał E. (red.), *Człowiek, Media, Edukacja*, Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej. | Osmańska-Furmanek W., Furmanek M., (2009), *Edukacja medialna – kaprys czy konieczność?*, [w:] Juszczyk S., Miąso J. (red.), *Media w edukacji, kulturze i zmianie społecznej – odniesienia kognitywistyczne*, Toruń: Wyd. Adam Marszałek. | Postman N., (2005), *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*, Warszawa: PIW. | Rogulska A., (2012), *Media globalne – media lokalne. Zagadnienia z obszaru pedagogiki medialnej i edukacji regionalnej*, Kraków: Impuls. | Siemieniecki B., (2012), *Rzeczywistość wirtualna a edukacja*, [w:] Lewowicki T., Siemieniecki B. (red.), *Cyberprzestrzeń i edukacja*, „Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna”, Toruń: Wyd. Adam Marszałek. | Sienkiewicz P., Soliński A., (1995), *Implikacje społeczne i kulturalne rozwoju telekomunikacji*, Warszawa: KBN. | Skrzydlewski W., Dylak St. (red.), (2012), *Media edukacja kultura. W stronę edukacji medialnej*, Poznań–Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego. | Tanaś M. (red.), (2004), *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, Warszawa: WSP ZNP. | Tanaś M., (2007), *Media w katalogu środków dydaktycznych*, [w:] Siemieniecki B. (red.), *Pedagogika medialna*, Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.

Czas bezwzględnej walki z fałszowaniem nauki i wiedzy, czy raczej promocja rzetelności w całym spektrum aktywności naukowej i szkolnej?

15 listopada w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie odbyło się IV Forum Polskiej Izby Książki *Zjawisko plagiatu na rynku wydawniczym, naukowym i edukacyjnym*. Wzięło w nim udział kilkadziesiąt osób w różny sposób zainteresowanych tematyką spotkania, zaś prelegentami byli:

- ze strony organizatora: Włodzimierz Albin – Prezes Polskiej Izby Książki,
- w charakterze osoby bezpośrednio zajmującej się walką z plagiatowaniem prac naukowych: dr Marek Wroński (Forum Akademickie),
- ze strony czołowych dostawców systemów antyplagiatowych: dr Sebastian Kawczyński (Plagiat.pl) oraz Laurie McArthur, Piotr Antczak (Turnitin/iThenticate),
- ze strony środowiska nauczycielskiego: Jan Wróbel (I Społeczne LO w Warszawie).

Wprowadzenie do tematu dał Włodzimierz Albin. W swoim krótkim wystąpieniu poinformował o stanie prawnym w kwestii zwalczania zjawiska plagiatu; wskazał m.in. na brak ujednoczonych przepisów regulujących ten problem. Niemniej jednak podał, że przepisy dyskryminujące zjawisko i samych plagia-

torów znalazły się w ustawie o szkolnictwie wyższym i statutach uczelni, które przewidują sankcje prawne. Są to m.in. unieważnienie stopnia naukowego uzyskanego na podstawie splagiatowanych prac naukowych, przekreślenie dorobku naukowego, wycofanie z obiegu wydawnictw zawierających fragmenty tekstu skopiowane bez wiedzy ich autorów, nałożenie piętna hańby i związany z tym ostracyzm środowiskowy, dymisja ze stanowiska zawodowego, nie wyłączając dalszego postępowania prokuratorskiego i sądowego w oparciu o prawo kryminalne i cywilne, z możliwością nałożenia kary do kilku lat więzienia i okresowej utraty praw obywatelskich oraz przepadku mienia.

Jak widać są to bardzo ostre kary, których nieuchronność – jak wynikało z debaty – nie zawsze jest jednak pewna, a znamienym za to jest fakt zdumiewająco łagodnego traktowania przed sądem niektórych winowajców. Humorystycznie zostało to przedstawione w formie karykatury pokazującej sędziów skazujących podsądnego na „wielkie pogroźenie palcem”. W trakcie spotkania podano wiele przykładów winowajców, którzy zdo-

łali „zaliczyć” nawet po kilkaset przypadków plagiatu w pracach naukowych, w tym całe książki przepisane lub przetłumaczone bez podania źródła, za to opatrzone imieniem i nazwiskiem nowego, rzekomego autora. Po wykryciu przestępstwa spotkały te osoby zasłużone kary, a ich nazwiska są podawane jako forma przestrogi w przestrzeni publicznej. Tak postąpił dr Marek Wroński, który przedstawił dość długą listę antybohaterów znanych w środowisku naukowym.

O ile środowisko naukowe nominalnie walczy z (nomen omen) plagą plagiatu i jest świadome konieczności eliminowania złej praktyki przywłaszczania cudzych tekstów, to już w przypadku wykrycia sprawców uczelnie i wykładowcy nie zawsze chętnie podejmują działania urzędowe, gdyż wiąże się to z występowaniem na drogę prawną wobec własnych kolegów i znajomych. Przeważa jednak opinia o konieczności działania prewencyjnego i tutaj pojawiają się dwa główne elementy:

1. konieczność przystąpienia uczelni do programu wykrywania plagiatu przed zaakceptowaniem danej pracy, m.in. dzięki ▶

- ▶ wykorzystaniu oprogramowania potrafiącego z bardzo dużą precyzją wykrywać, analizować statystycznie i raportować podobieństwa występujące między tekstami różnych autorów, nawet jeśli są to teksty występujące w różnych językach, oraz
- 2. położenie dużo większego nacisku na rozwijanie wśród studentów umiejętności samodzielnego formułowania myśli i pisanie tekstów naukowych.

Jeśli chodzi o stosunek do tego problemu na etapie nauki w szkole, Jan Wróbel stwierdził, że z tym stanem rzeczy nie da się nic zrobić, gdyż uczniowie bardzo pozytywnie oceniają umiejętność kopiowania tekstów znalezionych w internecie. Takie stanowisko nie wszystkim przypadło jednak do gustu, dało się słyszeć szereg wypowiedzi kontestujących takie spojrzenie. Debata kończąca wystąpienia pokazała, że problem plagiatu występuje z całą ostrością, a nowoczesne narzędzia przenoszą ją na płaszczyznę racjonalnego wykorzystywania oprogramowania antyplagiatowego w taki sposób, by

nie zaburzyć możliwości korzystania z tego, co nazywa się dorobkiem ludzkości i jest po prostu wspólnym zasobem.

Prelegenci i inne przemawiające osoby opowiadali się za koniecznością podejmowania szerszych działań niż sama prewencja i ściganie przypadków nieuczciwości w publikacjach naukowych. Samo zwalczanie negatywnego zjawiska nie może być w pełni skuteczne, dopóki nie towarzyszy temu zmiana paradygmatu. I tak, aby nie koncentrować się jedynie na działaniach *stricte* prawnych i narzędziowych – niezbędnych do powstrzymywania takich praktyk – należy systemowo wdrażać program działań na rzecz upowszechniania i nagradzania postaw pozytywnych, tzn.:

- uczyć samodzielnej pracy i formułowania własnych opinii oraz nagradzać za idące za tym efekty;
- wdrażać konieczność podawania źródeł w przypadku korzystania z cudzych tekstów;
- nie akceptować odpisywania, zwłaszcza na egzaminach i w pracach terminowych,

już na etapie szkoły podstawowej i średniej (z wyjątkiem prac zespołowych);

- piętnować podszywanie się pod owoce cudzej pracy jako zjawisko społeczne i po prostu nieuczciwe;
- kształcić nawyki samodzielnej pracy poprzez system perswazji i zachęt, w porozumieniu z rodzicami i innymi uczestnikami edukacji i wychowania dziecka;
- pozyskanie dla idei uczciwości w pracy naukowej i nauce szkolnej wszystkich możliwych partnerów społecznych;
- wprowadzenie powszechnych standardów korzystania z wiedzy ogólnej i zasobów internetowych bez kolizji z prawem autorskim.

Spotkanie uświadomiło uczestnikom, jak ważna jest kwestia eliminacji zjawiska plagiatu i nieuczciwości w korzystaniu z cudzego dorobku jako warunek *sine qua non* dalszego rozwoju naukowego, społecznego i moralnego.

Opracował: Tadeusz Trzaskowski

Uczniowskie fair play

Zapraszamy do zapoznania się z artykułem Zofii Lisieckiej [Nie ściągaj! O potrzebie kampanii na rzecz uczciwości edukacyjnej](#), który ukazał się w TRENDACH 2/2012 oraz [materiałami](#) na temat przestrzegania zasad obowiązujących na sprawdzianach i egzaminach, zamieszczonymi na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.